

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ З ГЕОГРАФІЇ

6-9 класи НУШ

Нормативна основа: наказ МОН України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (зі змінами, внесеними наказом МОН від 29.06.2026 № 1001); Державний стандарт базової середньої освіти; практичний путівник МОН «Природнича освітня галузь: як оцінювати в НУШ»; чинні модельні навчальні програми «Географія. 6-9 класи».

Предметні критерії є методичною деталізацією загальних критеріїв наказу № 722 з урахуванням специфіки географії. Вони не є дослівним текстом наказу і можуть конкретизуватися вчителем/закладом освіти відповідно до очікуваних результатів, теми, виду роботи та освітньої програми.

Географія як окремий навчальний предмет у базовій школі НУШ вивчається у 6-9 класах і належить передусім до природничої освітньої галузі, водночас інтегрує результати інших галузей. Для підсумкового оцінювання у природничій галузі використовують 3 об'єднані групи результатів: ГР1 «Досліджує природу»; ГР2 «Здійснює пошук та опрацьовує інформацію»; ГР3 «Усвідомлює закономірності природи».

Важливий нюанс: Державний стандарт природничої освітньої галузі містить також групу результатів, пов'язану з розвитком наукового мислення та розв'язанням проблем природничого змісту. У рекомендованій системі оцінювання її результати враховуються всередині ГР1-ГР3, тому окрема «ГР4» для підсумкового оцінювання географії не потрібна. У 2026/2027 н. р. оцінювання за ГР та внесення таких оцінок до класного журналу не є обов'язковими; ці критерії можна використовувати як інструмент для компетентнісного оцінювання й відстеження поступу.

1. ЗАГАЛЬНІ ПРЕДМЕТНІ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ З ГЕОГРАФІЇ

Під час визначення рівня досягнення результатів навчання враховуються п'ять інтегрованих показників: когнітивні процеси, навчальна діяльність, самостійність, комунікація та взаємодія, частота вияву умінь. У географії вони конкретизуються через роботу з картографічними й статистичними джерелами, дослідження, практичні роботи, просторове мислення, пояснення закономірностей і відповідальне застосування географічних знань.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву умінь
1 / початковий	Розпізнає окремі знайомі географічні об'єкти, терміни або умовні позначення лише після підказки; має фрагментарні уявлення про їхні ознаки й розміщення.	Виконує окрему елементарну дію із картою, схемою, таблицею чи приладом тільки за безпосереднім показом учителя; результат часто неповний або помилковий.	Працює лише за постійного покрокового керівництва; самостійно не визначає послідовність дій.	Реагує на короткі запитання; висловлювання односкладові або фрагментарні, географічна термінологія майже не використовується.	Уміння виявляються поодинокі, лише в найпростіших знайомих ситуаціях і за значної допомоги.
2 / початковий	Відтворює окремі факти, назви, визначення чи об'єкти на карті; розрізняє частину вивчених ознак, але зв'язки між ними не пояснює.	Виконує частину простого завдання за зразком: знаходить об'єкт на карті, зчитує явно подане значення, добирає відповідь із запропонованих.	Потребує постійних інструкцій, нагадувань і контролю; самостійність виявляє лише в окремій операції.	Дає коротку відповідь на конкретне запитання; долучається до парної/групової роботи після спонукання.	Уміння виявляються епізодично; правильність дій нестійка навіть у знайомому контексті.
3 / початковий	За зразком відтворює частину навчального матеріалу; називає основні об'єкти, явища, процеси, окремі показники; за допомогою встановлює найпростіший зв'язок.	Виконує прості картографічні, обчислювальні або інформаційні дії за готовим алгоритмом; може завершити нескладну практичну дію після пояснення.	Потребує суттєвої допомоги на ключових етапах, але після інструкції виконує окремі кроки самостійно.	Формулює просте географічне висловлювання, відповідає на нескладні запитання, дотримується базових правил взаємодії після нагадування.	Уміння виявляються час від часу у типових ситуаціях, переважно за підтримки.

Бал / рівень	Когнітивні процеси	Навчальна діяльність	Самостійність	Комунікація та взаємодія	Частота вияву умінь
4 / середній	Відтворює основний зміст вивченого; розпізнає суттєві ознаки типових географічних об'єктів і явищ, наводить прості приклади.	За запропонованим алгоритмом читає нескладну карту/діаграму, виконує типову практичну дію, знаходить потрібну інформацію або робить просте обчислення.	Частина роботи виконує самостійно, але потребує допомоги у виборі способу дії, перевірці або формулюванні висновку.	Бере участь в обговоренні за ініціативою інших; пояснює окрему дію або результат простими реченнями.	Уміння виявляються переважно у відпрацьованих ситуаціях, але ще нестабільно.
5 / середній	Застосовує базові знання у знайомій ситуації; порівнює об'єкти за однією-двома ознаками, встановлює очевидні просторові або причинно-наслідкові зв'язки.	Виконує типові завдання з картою, масштабом, координатами, таблицею чи графіком за відомим алгоритмом; робить короткий висновок за опорою.	Працює переважно самостійно на відомих етапах, але потребує ситуативної допомоги в складніших операціях.	Висловлює власну думку, використовує частину предметної термінології, виконує визначену роль у групі.	Уміння в типових ситуаціях виявляються періодично; помилки зазвичай виправляє після вказівки.
6 / середній	Пояснює основні географічні поняття й зв'язки, встановлює типові причини та наслідки, співвідносить об'єкт із його просторовим положенням.	Самостійно виконує більшість стандартних практичних і картографічних завдань, опрацьовує нескладні джерела, представляє результат у заданій формі.	Потребує допомоги лише на окремих етапах або в разі ускладнення умов; перевіряє результат за підказаним критерієм.	Підтримує діалог, пояснює хід роботи, реагує на аргументи інших, продуктивно співпрацює в типовій навчальній ситуації.	У знайомих ситуаціях уміння виявляються достатньо регулярно; перенесення в новий контекст потребує підтримки.
7 / достатній	Знаходить і систематизує суттєву географічну інформацію; встановлює просторові, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки; пояснює типову закономірність.	Виконує дослідницькі, картографічні й аналітичні завдання за узгодженим планом; перетворює дані в таблицю, схему, графік або картографічне подання.	Переважно самостійно планує послідовність відомих дій, звертається по допомогу лише за потреби, здійснює базову самоперевірку.	Аргументує висновок географічними фактами, співпрацює з іншими, виконує свою роль і враховує запропоновані позиції.	Сформовані вміння стабільно виявляються у типових ситуаціях і частково переносяться в змінні.
8 / достатній	Порівнює території, об'єкти, явища й процеси за кількома критеріями; зіставляє різні види географічної інформації та пояснює виявлені відмінності.	Самостійно виконує типові дослідження чи практичну роботу, аналізує карти, статистичні/графічні матеріали й цифрові ресурси, робить обґрунтований висновок.	Організовує основні етапи роботи самостійно, обирає з відомих способів доцільний, виправляє частину помилок після самоперевірки.	Порівнює різні погляди, аргументує власну позицію, пояснює використані джерела й способи дій, бере активну участь у груповому рішенні.	Уміння стабільно виявляються в більшості типових і частині змінених ситуацій.
9 / достатній	Аналізує взаємодію кількох чинників, визначає тенденції та просторові закономірності, інтерпретує інформацію з різних джерел і робить доказовий висновок.	Виконує дослідницькі й проблемно-аналітичні завдання; самостійно добирає дані, спосіб представлення, математичний/картографічний апарат і перевіряє результат.	Самостійно планує типову роботу та окремі нетипові дії, коригує спосіб виконання після виявлення невідповідності.	Ініціює змістовне обговорення, аргументує висновки фактами, картами й даними, коректно аналізує позиції інших.	Уміння виявляються постійно в типових ситуаціях і впевнено — у більшості змінених.
10 / високий	Узагальнює відомості з різнотипних джерел, пояснює багатофакторні географічні процеси й просторові відмінності, застосовує знання до нової ситуації.	Самостійно виконує комплексне дослідження або практичне завдання, обирає доцільні джерела, методи, інструменти й форму презентації результатів.	Планує власну діяльність, обґрунтовує вибір способу, здійснює самоконтроль і коригує роботу без прямої підказки.	Переконливо презентує результати, використовує точну географічну мову, ставить уточнювальні запитання й конструктивно організовує взаємодію.	Уміння систематично виявляються у типових і значній частині нетипових ситуацій.
11 / високий	Критично оцінює географічні дані, джерела, моделі й пояснення; зіставляє альтернативні інтерпретації, виявляє обмеження та невизначеність.	Розв'язує складні дослідницькі й проблемні завдання, пропонує кілька способів, оцінює їхню доцільність, обґрунтовує висновки й рекомендації.	Самостійно планує, контролює та вдосконалює роботу, оцінює якість результату за критеріями, пояснює причини власних рішень.	Веде конструктивну дискусію, оцінює аргументи й докази, допомагає групі узгодити рішення, коректно реагує на зворотний зв'язок.	Уміння систематично й надійно виявляються в типових і нетипових ситуаціях.
12 / високий	Синтезує складну географічну інформацію, самостійно моделює взаємозв'язки, формує й перевіряє гіпотези, прогнозує можливі сценарії та обґрунтовує оцінки судження.	Самостійно розв'язує нову комплексну географічну проблему: формулює питання, добирає методи й дані, виконує дослідження/аналіз, оцінює похибки та презентує аргументований результат.	Повністю самостійно планує й регулює діяльність, оцінює ризики, обмеження й якість доказів, визначає шляхи подальшого вдосконалення.	Ініціює продуктивну фахову взаємодію, переконливо захищає висновки, інтегрує обґрунтовані зауваження та сприяє виробленню спільного рішення.	Уміння системно, гнучко й упевнено виявляються в знайомих, змінених і нових ситуаціях.

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ГРУПАМИ РЕЗУЛЬТАТІВ

Офіційні назви ГР є спільними для предметів природничої освітньої галузі. Нижче подано саме предметну конкретизацію для географії: фізичної, суспільної та економічної складових курсу, картографії, практичних робіт, досліджень, цифрових картографічних ресурсів і роботи з географічними даними.

ГР 1. ДОСЛІДЖУЄ ПРИРОДУ

Предметний зміст ГР1 у географії: розпізнавання й формулювання географічної проблеми; постановка дослідницького запитання/гіпотези; планування спостереження, вимірювання, моделювання або польового/кабінетного дослідження; добір засобів (карти, моделі, прилади, цифрові сервіси); збирання й фіксація даних; аналіз результатів, оцінювання похибок, формулювання висновку та дотримання правил безпеки.

Бал	Критерій досягнення
1	За значної допомоги розпізнає об'єкт або явище, яке можна досліджувати; виконує лише окрему дію спостереження, вимірювання чи роботи з моделлю/приладом за безпосереднім показом.
2	За покроковою інструкцією виконує окремі елементи простого географічного дослідження; фіксує одиничний результат, але не пояснює його значення.
3	За зразком проводить просте спостереження або вимірювання, користується нескладним інструментом/моделлю, записує результат у запропонованій формі; висновок формулює з допомогою.
4	Розпізнає поставлену географічну проблему, виконує дослідження за готовим планом, дотримується правил безпеки; фіксує дані й за допомогою робить простий висновок.
5	За запропонованим алгоритмом визначає мету, виконує типові спостереження, вимірювання, моделювання або практичні дії; порівнює отримані результати з очікуваними та робить короткий висновок.
6	Самостійно виконує основні етапи нескладного дослідження: уточнює питання, добирає з наданих засобів потрібні, збирає/фіксує дані, описує результат і називає очевидні джерела похибки.
7	Планує типові географічне дослідження за орієнтирами, добирає прилади, карти, моделі або цифрові засоби, проводить спостереження/вимірювання, систематизує результати й формулює обґрунтований висновок.
8	Самостійно планує й проводить дослідження або практичну роботу; використовує кілька способів фіксації/представлення даних, контролює коректність вимірювань і пояснює зв'язок між отриманими даними та висновком.
9	Формулює дослідницьке запитання й очікуваний результат, обирає доцільний метод, проводить дослідження з використанням карт, моделей, цифрових сервісів або вимірювальних засобів; аналізує похибки та коригує процедуру.
10	Самостійно проектує комплексне географічне дослідження, обґрунтовує вибір методів і ресурсів, зіставляє результати кількох спостережень/вимірювань, оцінює надійність даних і формулює доказовий висновок.
11	Розв'язує нетипову дослідницьку проблему: пропонує альтернативні методи, оцінює їхні переваги й обмеження, контролює змінні та якість даних, критично оцінює отриманий результат і пропонує вдосконалення процедури.
12	Самостійно формулює нову географічну проблему/гіпотезу, проектує й реалізує дослідження, аргументовано добирає інструменти та методи, оцінює похибки, ризики й обмеження, перевіряє гіпотезу та визначає перспективи подальшого дослідження.

ГР 2. ЗДІЙСНЮЄ ПОШУК ТА ОПРАЦЬОВУЄ ІНФОРМАЦІЮ

Предметний зміст ГР2 у географії: пошук, добір, зберігання, перевірка, читання, порівняння, систематизація, інтерпретація та представлення географічної інформації. Джерела: карти й атласи, плани, тексти, таблиці, статистичні дані, графіки, діаграми, інфографіка, фото, космічні знімки, картографічні онлайн-сервіси та інші цифрові ресурси. Сюди належать картографічні й обчислювальні дії, якщо їхня мета — отримати та опрацювати інформацію.

Бал	Критерій досягнення
1	За значної допомоги впізнає карту, текст, таблицю, фото чи інше джерело географічної інформації; знаходить лише окремий явно поданий елемент.
2	За прямою вказівкою знаходить у простому джерелі окремий факт, назву, число або об'єкт на карті; потребує допомоги для пояснення змісту умовних позначень.
3	За зразком зчитує нескладну інформацію з карти, плану, таблиці, графіка чи тексту; може знайти заданий об'єкт, значення або ознаку та відтворити їх.
4	За алгоритмом знаходить потрібну географічну інформацію в одному джерелі, читає просту легенду карти, визначає основний зміст таблиці/діаграми, подає результат у заданій формі.
5	Використовує карту, атлас, текстове або статистичне джерело для відповіді на запитання; за допомогою порівнює два джерела, виконує типові перетворення масштабу, координат або числових даних.
6	Самостійно знаходить потрібні дані у кількох нескладних джерелах, читає тематичні карти, таблиці й графіки, виконує стандартні картографічні/обчислювальні дії та формулює простий висновок.
7	Добирає інформацію за заданими критеріями, зіставляє карти, тексти, статистику, фото/космознімки або цифрові картографічні ресурси; систематизує дані й представляє їх у таблиці, схемі, графіку чи карті.
8	Порівнює інформацію з різнотипних джерел, визначає просторові відмінності й тенденції, обирає доцільний спосіб візуалізації, пояснює достовірність і практичну цінність використаних даних.
9	Самостійно шукає, відбирає й перевіряє географічну інформацію, аналізує статистичні та картографічні дані, виявляє суперечності/неповноту, робить доказовий висновок на основі кількох джерел.
10	Інтегрує інформацію з карт, статистику, текстів, цифрових сервісів, зображень дистанційного зондування чи інших доречних джерел; перетворює її в оптимальну форму та аргументує інтерпретацію.
11	Критично оцінює актуальність, надійність, масштаб, репрезентативність і обмеження джерел/даних, пояснює вплив способу подання на інтерпретацію та обґрунтовано обирає найкращі джерела для розв'язання проблеми.
12	Самостійно створює інформаційну стратегію для складної географічної проблеми: формулює критерії пошуку, добирає й верифікує різнотипні дані, виконує складне зіставлення/візуалізацію, оцінює невизначеність і формує аргументований синтетичний висновок.

ГР 3. УСВІДОМЛЮЄ ЗАКОНОМІРНОСТІ ПРИРОДИ

Предметний зміст ГР3 у географії: розуміння й пояснення географічних закономірностей, просторових відмінностей і взаємозв'язків; застосування понять і моделей; установлення причин, наслідків і тенденцій; пояснення взаємодії природи, населення та господарства; оцінювання ризиків, природокористування й наслідків діяльності людини; прийняття відповідальних рішень у контексті сталого розвитку. Для 9 класу предметна конкретизація закономірно охоплює також демографічні та соціально-економічні процеси, передбачені програмою.

Бал	Критерій досягнення
1	За значної допомоги називає окремий географічний об'єкт, явище або факт; не пояснює закономірність чи взаємозв'язок.
2	Відтворює окремі ознаки об'єктів і процесів, упізнає простий приклад зв'язку «причина - наслідок» або просторового розміщення після підказки.
3	За зразком описує простий географічний об'єкт/процес, називає одну причину або наслідок, установлює елементарну відповідність між природною/суспільною ознакою та територією.
4	Пояснює основні поняття теми, характеризує типові об'єкти за планом, установлює очевидні просторові й причинно-наслідкові зв'язки, наводить відомі приклади взаємодії людини й довкілля.
5	Застосовує знання для пояснення знайомої географічної ситуації; порівнює території за окремими показниками, пояснює просту закономірність розміщення або розвитку.
6	Самостійно пояснює основні природні та суспільно-географічні процеси у межах вивченого, встановлює типові взаємозв'язки між компонентами геосистем, населенням, господарством і ресурсами; робить обґрунтований простий висновок.
7	Пояснює закономірності розміщення й розвитку географічних об'єктів і процесів, установлює кілька взаємопов'язаних причин та наслідків, застосовує знання до типової життєвої/просторової проблеми.
8	Порівнює територіальні системи за комплексом ознак, пояснює взаємодію природних і суспільних чинників, аналізує наслідки природокористування/господарської діяльності та обґрунтовує раціональне рішення.
9	Аналізує складні просторові закономірності й тенденції, пояснює багатофакторні природні, демографічні та соціально-економічні процеси, оцінює їхні наслідки для територій і населення.
10	Узагальнює закономірності на різних просторових рівнях, переносить знання в новий контекст, прогнозує ймовірні наслідки зміни одного або кількох чинників, аргументує рішення з позицій сталого розвитку.
11	Критично зіставляє різні пояснення географічних процесів, оцінює взаємні впливи природи, населення й господарства, обґрунтовує альтернативні сценарії та враховує ризики, невизначеність і масштаб прояву.
12	Системно моделює складні природно-суспільні взаємозв'язки, самостійно формулює й перевіряє пояснення просторових закономірностей, прогнозує сценарії розвитку територій та обґрунтовує відповідальні рішення з урахуванням сталого розвитку й можливих наслідків.

ВАЖЛИВО: групу результатів визначає не назва роботи («практична», «контурна карта», «дослідження»), а той результат, який реально перевіряється. Одна комплексна робота може містити завдання на кілька ГР, якщо для них визначено окремі критерії/бали.

3. МЕТОДИЧНІ ОРІЄНТИРИ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ

- Географія починається як окремий предмет із 6 класу, тому ці критерії адресовані 6-9 класам НУШ. Для інтегрованих природничих курсів 5-6 класів критерії слід узгоджувати з програмою саме відповідного інтегрованого курсу.
- Не кожна практична робота автоматично є ГР1. Якщо учень/учениця лише читає тематичну карту, визначає координати, масштаби, відстані або аналізує статистичні дані, домінувати може ГР2. Якщо ці дії є етапом спланованого дослідження з питанням, збором даних і висновком — вони можуть входити до ГР1.
- Контурна карта не повинна оцінюватися лише за «охайністю». Важливі правильність локалізації, використання умовних позначень, відповідність легенди, здатність прочитати/пояснити створене картографічне подання та зв'язок завдання з очікуваним результатом.
- Для ГР2 важливо оцінювати не тільки знаходження інформації, а й її критичний добір, актуальність, масштаб і достовірність, уміння зіставляти карту зі статистикою, текстом, графіком, космознімком або цифровим картографічним ресурсом.
- Для ГР3 високі бали передбачають не механічне відтворення «закономірностей», а пояснення причин і наслідків, взаємодії природних та суспільних чинників, просторових відмінностей, тенденцій і можливих сценаріїв. Це особливо важливо у 8-9 класах, де зміст охоплює Україну, природокористування, населення, економіку, регіони й країни.
- Результат практичної/дослідницької роботи доцільно оцінювати за прозорими критеріями: правильність способу дії, якість даних, коректність обчислень/картографування, обґрунтованість висновку, самостійність, здатність пояснити рішення. Сам факт виконання не дорівнює високому балу.
- Завдання з картою мають перевіряти просторове мислення, а не лише пам'ять на назви. Доцільно включати читання легенди, локалізацію, визначення координат/напрямків/відстаней, аналіз тематичних карт, порівняння територій, пояснення просторових закономірностей.
- Для проєктів і групових досліджень слід розмежовувати спільний продукт і особистий внесок учня/учениці. Комунікація та співпраця враховуються в загальних показниках, але не мають підміняти предметний географічний результат.
- У 2026/2027 навчальному році вчитель має академічну свободу у виборі методів та інструментів оцінювання. Оцінювання за ГР і внесення його до журналу не є обов'язковими; якщо школа використовує ГР, локальні критерії мають бути оприлюднені та зрозумілі учням.

Предметна логіка в одному реченні: ГР1 — як учень досліджує; ГР2 — як знаходить, читає, перевіряє й перетворює географічну інформацію; ГР3 — як пояснює закономірності, взаємозв'язки та застосовує географічне розуміння для рішень і прогнозів.

Нормативні та методичні джерела

1. Наказ МОН України від 04.05.2026 № 722 «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів» (зі змінами, внесеними наказом МОН від 29.06.2026 № 1001).
2. Державний стандарт базової середньої освіти (природнича освітня галузь).
3. МОН України. «Природнича освітня галузь: як оцінювати в НУШ» (практичний путівник, 2025).
4. МОН України. Модельна навчальна програма «Географія. 6-9 класи» (чинна редакція, розміщена на офіційному сайті МОН).
5. Інструктивно-методичні рекомендації МОН на 2026/2027 навчальний рік щодо організації освітнього процесу та оцінювання.